

KÖNYVISMERTETÉS

M. H. Zsebrák: Az ipari számvitel tankönyve (Statisztikai Kiadó Vállalat, Budapest, 1951)

„A Szocialista Statisztika Könyvtára a Központi Statisztikai Hivatal szerkesztésében” című sorozat az élenjáró szovjet tudomány egy újabb értékes munkáját bocsátja magyar nyelven a dolgozók rendelkezésére.

Zsebrák professzor tankönyve a Szovjetunió Felsőoktatási Minisztériuma által 1949. július 30-án jóváhagyott és az egyes iparágak számvitelére vonatkozóan megállapított tanterv megfelelő fejezetének figyelembevételével készült. A tankönyv a vonatkozó anyagot tizenkét fejezetben tárgyalja.

Az I. („Az ipari számvitel tankönyvének felépítésében követett alapelvek” című) fejezet az ipari számvitel feladatainak ismertetése után a költségelemek szerinti számvitel szükségességével foglalkozik. A termelési költségek tervezése minden egyes szovjet vállalatnál költség-elemek szerint a vállalatok termelési költségelőirányzatában történik. A termelési költségelőirányzat tulajdonképpen a termelés egész terjedelmére vonatkozó költségek terve, amelyet a vállalatnak az egyes soronkövetkező tervidőszakra mindig újonnan kell összeállítania. A termelési költségek számvitelét is a termelési költségelőirányzat felépítésének megfelelően kell megszervezni.

Mint a műszaki-termelési-pénzügyi terv összeállítása, éppúgy a tervnek teljesítése is szoros kapcsolatban van a termelési költségek normalizálásával. Kétféle költségnorma van: éspedig valamely adott időpontban alkalmazandó (folyamatos norma) és az egész tervidőszakra megállapított költségnorma.

A folyamatos és vállalatban biztosítani kell a normák és költségelőirányzatok teljesítésének ellenőrzését.

Az ellenőrzés területén és általában a gazdaság tervszerű vezetésének területén az egyik legfontosabb emelő az önálló elszámolás. Az önálló elszámolás még a legkisebb költség tekintetében is kötelezővé teszi annak haladéktalan megállapítását, hogy az milyen célból történt. Ezért az önálló elszámolás, mint a gazdaság irányításának tervszerű módja, az összes költségeknek rendeltetésük (vagyis céljuk) szerint való számvitelét követeli meg.

A költségek rendeltetés (költséghelyek) szerinti számvitele szervesen összefügg a termelési önköltség kiszámításának szükségességével. A költségek rendeltetés szerinti számvitelének megszervezése sok tekintetben a termelés szervezésétől és technológiájától függ, s kapcsolatban van természetesen a vállalat szervezeti felépítésével is.

A II. („Az állólapok számvitele” című) fejezet rámutat arra, hogy az állólapok számvitelének legfontosabb feladatai közé tartozik:

1. a szocialista tulajdonban lévő állólapok épségének megóvása érdekében gyakorolt ellenőrzés;
2. annak meghatározása, hogy az állólapok kihasználása milyen termelési költségekkel kapcsolatos;
3. az állólapok felújítására fordított költségek kimutatása;
4. az állólapok kihasználásának ellenőrzése.

A III. („Az anyagok számvitele” című) fejezet rámutat arra, hogy az anyag-számvitelnek éppúgy, mint a gazdasági tevékenységre vonatkozó számvitel valamennyi többi ágának az önálló elszámolás érdekeit kell biztosítania és ki kell mutatnia, hogy az egyes adott anyag-

mennyiségeket milyen szükségletre fordították, vagyis ki kell mutatnia a ráfordítás célját, vagy rendeltetését. Ennek lehetőségét a számviteli bizonylatoknak és a részletezés módjának kell biztosítani.

Az anyaggazdálkodás számvitelében és ellenőrzésében, az anyagellátási terv teljesítésének ellenőrzésében fontos helyet foglal el a beszerzett anyagok önköltségének megállapítása. Fontos azonban annak vizsgálata is, hogy a beszerzett anyagok tényleges önköltsége mennyiben felel meg az előzetesen kiszámított tervszerinti önköltségnek.

Részletesen foglalkozik a fejezet az anyagok beérkezéséről és kiadásáról kiállítandó bizonylatokkal. Ismerteti a raktáron lévő anyagok fajta szerinti számvitelét.

Végül megfelelő részletességgel tárgyalja az anyagbeszerzés szintetikus és analitikus számvitelét, az anyagfelhasználás ellenőrzését, a göngyöleg és hulladék számvitelének sajátosságait.

A IV. („A kisértékű és gyorsan elhasználódó tárgyak, ú. n. fogyóeszközök számvitele“ című) fejezet ismerteti a fogyóeszközök számvitelének alábbi feladatait és azok megoldásának módját:

1. a fogyóeszközök önköltségének meghatározása;
2. a fogyóeszköz-készletek épségének biztosítása;
3. a felhasználás helyességének ellenőrzése;
4. a fogyóeszközök elhasználódásának meghatározása.

Az V. („A munka és a munkabér számvitele“ című) fejezet az állományi létszám számvitelét, az ellenőrző nyilvántartás vezetését, a munkabérrendszereket, a munkabér fajtáit, a munkatellésményre vonatkozó bizonylatokat, a selejt bizonylatolását, a munkabérpótlékokat, a kiegészítő munkabéreket, a munkabérbírulólékokat, a munkabérek kifizetését, a munkabéralap felhasználásának ellenőrzését, a munkabérek szintetikus és analitikus számvitelét ismerteti.

A VI. („A termelés számvitele“ című) fejezet rámutat arra, hogy a termelés számvitelének központi feladata a termelési önköltség idejében való helyes és pontos kiszámításának biztosítása mind az egyes termékfajták szerint, mind a

vállalati teljes termelés szempontjából. A termelési számvitelnek lehetővé kell tennie, hogy mind az általános költség-színvonal, mind pedig az egyes gazdasági szempontból különneű termelési költségeknek az összes költségek között elfoglalt aránylagos súlya, valamint a költségeknek a termelés különböző szakaszaiban mutatkozó dinamikája pontosan és kellő időben kimutatható legyen.

Valamennyi feldolgozó iparágban a termelés progresszív fejlődésével elválaszthatatlanul együttjár újabb és újabb termékfajták gyártásának bevezetése. Az új termékfajták gyártását hosszabb-rövidebb ideig tartó előkészítő munka előzi meg. Ezért a szerző külön tárgyalja az új termékfajták gyártásának előkészítésével, az új munkafolyamatok megszervezésével kapcsolatos költségeket.

A továbbiakban ismerteti a segédüzemi termelés költségeinek számvitelét és felosztását, a műhely- és általános üzemi költségek felosztásának módját, a selejtveszteségek számvitelét, az alapvető termelés költségeinek szintetikus és analitikus számvitelét, a befejezetlen termelés, a késztermékkibocsátás számvitelét és a műhelyen belüli önálló elszámolást.

A VII. („A termelési önköltség kalkulációja“ című) fejezet rámutat a termelési önköltségnek a szocialista gazdasági rendszerben elfoglalt nagy jelentőségére. Az önköltség a vállalat tevékenységének általánosított minőségi mutatószáma. Ebben összpontosul és tükröződik vissza a vállalat gazdasági tevékenységének a termék előállításával és értékesítésével kapcsolatos tényezői hatása. Az önköltség rendszeres csökkentése a szocialista gazdaság törvénye. Az önköltségkalkuláció feladatait a szocialista gazdaságban e gazdaság jellege, a termelési eszközök társadalmi tulajdona szabja meg.

Ismerteti a különböző önköltségkalkulációs módszereket. Az egyszerű kalkulációs módszer abban áll, hogy csak a késztermék egységének önköltségét számítják ki oly módon, hogy a beszámolási időszak termelésének összes költségét osztják a beszámolási időszak alatt előállított termékek mennyiségével.

Ha az egynemű termék előállításának folyamata több egymással szervesen összefüggő elemből (munkafajtából) áll, amelyek mindegyike valamely meghatározott munkaműveletet alkot, azaz, ha a kitermelés folyamata egymástól különálló termelési szakaszokra vagy fázisokra oszlik, akkor a kalkulációnak ennek megfelelően minden egyes fázis befolyását vissza kell tükröznie. Ezt a kalkulációs módszert *munkafázisok (munkaszakaszok) szerinti kalkulációnak* nevezzük.

A feldolgozóiparban az egyszerű termékek előállításának sajátosságai szükségessé teszik, hogy ne csak a késztermékek önköltségét számítsuk ki, hanem az egyes szakaszokban („alakváltoztatások” során) előállított félkésztermékek önköltségét is. Ez az *önköltségkalkuláció alakváltoztatások szerinti módszere*. Ez a módszer azt jelenti, hogy minden egymást követő alakváltoztatás termékének és a készterméknek önköltségét kalkulálni kell.

A különböző egyéni megrendelések alapján előállított összetett termékeknel a *megrendelések szerinti önköltségkalkulációs módszert* alkalmazzuk.

Ha a termékegységre eső költségek előzetesen normalizálva vannak és rendelkezésre áll a műhely- és egyéb költségek előirányzata, akkor ezek alapján a *normaszerinti önköltségkalkuláció* elvégezhető.

A VIII. („A késztermékek kibocsátásának és értékesítésének számvitele” című) fejezet a késztermékkibocsátásnak, a szolgáltatások és munkálatok teljesítésének számvitelét, az értékesítés önköltségébe tartozó költségek számvitelét tárgyalja.

A IX. („A pénz-, elszámolási és hitel-műveletek számvitele” című) fejezet rámutat arra, hogy a Szovjetunió pénz- és hiteldünyei rendszere szervesen összefügg a szocialista gazdaság tervszerű vezetésének egész rendszerével.

A tervgazdaságban az elszámolásoknak és az áruforgalom hitelezésének egyetlen elszámolási központban, a Goszbankban való összpontosítása kiváló lehetőséget ad arra, hogy a vállalat működését a rubelen keresztül ellenőrizzék.

Ismereti továbbá a fejezet a pénztári műveletek, az elszámolásra adott össze-

gek számvitelét, az áruforgalommal kapcsolatos elszámolási módokat.

A X. („Az alapok és eredmények számvitele” című) fejezet az alapszabály szerinti alap, a különleges alapok, a finanszírozás és célhitelek, a pénzügyi eredmények számvitelét tárgyalja.

A XI. („Az iparvállalatok könyvelési beszámolójelentése” című) fejezet rámutat a beszámolási rendszernek a számvitel helyes felépítése terén, elfoglalt nagy szervező jelentőségére. Sztálin elvtárs az OK(b)P XIII. kongresszusán a Központi Bizottság szervezeti beszámolójában hangsúlyozta, hogy „beszámolójelentés nélkül semilyen gazdasági munka sem haladhat előre”. A szovjet vállalat beszámolójelentése szolgál alapul mind a vállalatban belül, mind a felettes hatóságoknál a vállalat gazdasági tevékenységének ellenőrzéséhez és elemzéséhez. A szovjet vállalat beszámolási rendszere a tervteljesítésre, az állami alapok felhasználására, a beszámolási időszak alatt végzett munka gazdasági eredményességére vonatkozó kölcsönösen összefüggő mutatószámok rendszerére.

Az egész állam területére kiterjedő számviteli és beszámolási rendszert a Sztálini Alkotmány erősíti meg, a beszámolási rendszer a Szovjetállam és a szovjet társadalmi rendszer egyik vívmánya.

A könyv utolsó XII. („A beruházások számvitelének sajátosságai” című) fejezete vázlatosan ismerteti a beruházások számvitelének rendjét meghatározó tényezőket, a beruházások fajait, a beruházások tervmunkáit, az építésszervezési munkálatok megszervezésének módjait és a beruházásokhoz szükséges pénzeszközök forrásait.

Foglalkozik a házi kezelésben végzett beruházások számvitelének sajátosságaival, s a beruházások könyvelési beszámolójelentésével.

Befejezésül meg kell említeni, hogy Zsebrák professzor tankönyve az ipari számvitel alapvető kérdéseit D. V. Szavinszkij „Az iparstatisztika tankönyve” című művére támaszkodva világítja meg. Zsebrák professzor munkája nélkülözhetetlen kézikönyv a könyvelési, közgazdász és statisztikus dolgozók számára.